

Відшкодування збитків як спосіб захисту в інвестиційній сфері будівництва

Рим Т. Я.

кандидат юридичних наук,

суддя

Господарський суд Львівської області

вул. Личаківська, 128, Львів, Україна

orcid.org/0000-0002-0172-7055

tarasrym@gmail.com

Ключові слова:

збитки, відшкодування збитків, склад правопорушення, упущена вигода.

Стаття присвячена особливостям відшкодування завданих збитків в інвестиційних відносинах будівництва. Давно усталеною є позиція, що підставою для відшкодування збитків є наявність повного складу цивільного правопорушення: протиправна поведінка, власне збитки, причинний зв'язок між поведінкою та збитками, вина. У статті автор аналізує кожен елемент складу правопорушення як підстави застосування аналізованого способу захисту.

Автор зазначає, що норми Цивільного кодексу й Господарського кодексу України дещо різняться між собою в контексті визначення поняття збитків, а саме упущеної вигоди. З огляду на це, автор підтримує думку про необхідність законодавчої уніфікації зазначених термінів.

Автор обґрунтовує, що у випадку вкладення інвестором коштів у будівництво житла для особистого користування неможливо завдати збитків у вигляді упущеної вигоди. Якщо ж кошти вкладаються в господарські об'єкти нерухомості, призначені для використання в підприємницькій діяльності, то збитки у вигляді упущеної вигоди можуть виникати.

У статті автор робить висновок, що в інвестиційній сфері будівництва критерії визначення порушення немайнових благ повинні узгоджуватися з їхнім змістом і розумним очікуванням мети участі в інвестиційних відносинах. Для юридичних осіб це може бути негативна ділова репутація як складова частина поняття «гудвілу», який охоплює немайнові активи майнового комплексу підприємства

Необхідно розмежовувати збитки, які завдані в рамках договірних відносин неправомірними діями контрагента за договором, від шкоди, яка завдається третіми особами й відшкодовується в рамках деліктних правовідносин.

Автор доводить, що в інвестиційній сфері будівництва може бути завдана шкода немайновим благам. Для юридичних осіб це може бути негативна ділова репутація як складова частина поняття «гудвілу», який охоплює немайнові активи майнового комплексу підприємства.

У статті автор приділив увагу випадкам непереборної сили, які є підставою для звільнення боржника від відповідальності.

Compensation for losses as a way of protection in the investment sphere of construction

Rym T. Ya.

Candidate of Law Sciences,

Judge

Commercial Court of Lviv Region

Lychakivska str., 128, Lviv, Ukraine

orcid.org/0000-0002-0172-7055

tarasrym@gmail.com

Key words:

losses, compensation for losses, components of the offense, lost profits.

The article is devoted to the peculiarities of compensation for losses in the investment relations of construction. It has long been established that the basis for settlement is the presence of the full composition of a civil offense: wrongful conduct, actual damage, the causal link between the behavior and damage, guilt. In the article, the author analyzes each element of the offense as a basis for applying the analyzed method of protection.

The author notes that the Commercial and the Civil Code of Ukraine norms differ slightly in defining the concept of losses, namely lost profits. Because of this, he supports the idea of the need for legislative unification of these terms. The author substantiates that if the investor invests in housing construction for personal use, it is impossible to inflict losses in the form of lost profits. If the funds are invested in real estate intended for use in business activities, the loss in the way of lost profits may occur.

In the article, the author concludes that in the investment sphere of construction, the criteria for determining the violation of intangible assets should be consistent with their content and a reasonable expectation of the purpose of participation in investment relations. For legal entities, this may be a negative business reputation as part of the concept of “goodwill”, which covers the intangible assets of the property complex of the enterprise

It is necessary to distinguish damages caused within the framework of contractual relations by the counterparty’s illegal actions under the contract, from the damage caused by third parties and compensated within the framework of tortious legal ties.

The author argues that intangible assets can be broke in the investment sphere of construction. For legal entities, this may be a negative business reputation as part of the concept of “goodwill”, which covers the intangible assets of the property complex of the enterprise.

In the article, the author paid attention to cases of force majeure, which are the basis for the release of the debtor from liability.

Вступ. Відшкодування збитків є одним із базових способів захисту порушених прав у договірних відносинах. Сучасний стан розвитку будівельного ринку в Україні, який зумовлений різними як об’єктивними, так і суб’єктивними причинами, на жаль не дозволяє інвесторам почуватися впевнено в контексті безпечності їхніх вкладів. Власне відшкодування збитків покликане в першу чергу відновити майнову сферу інвесторів, які зазнали втрат внаслідок порушення зобов’язання управителями чи забудовниками.

Стан дослідження. Питання відшкодування збитків здавна цікавило науковців-цивілістів. У цій сфері варто виокремити напрацювання І.С. Канзафарової, І.В. Подколзіна, Т.Є. Крисань, Р.А. Майданика, С.М. Бервена.

Метою статті є з’ясування особливостей відшкодування збитків в інвестиційній сфері будівництва.

Виклад основного матеріалу. Одним із правових наслідків правопорушення в інвестиційній сфері будівництва є обов’язок порушника зазнати цивільно-правової відповідальності у вигляді покладання на нього обов’язку відшкодувати збитки. При цьому сторони в інвестиційному договорі можуть установити величину збитків у наперед визначеному розмірі.

В науковій літературі зазначається, що збитками є грошове вираження втрачених, додатково витрачених або недоотриманих майнових благ особою внаслідок порушення відповідного цивільного права іншою особою, зокрема, сто-

роною договірною зобов'язання, які підлягають відшкодуванню [1, с. 5].

Для відшкодування збитків необхідна наявність передбачених законом підстав. До них належать власне збитки у вигляді втрат, витрат, яких особа зазнала, та упущена вигода, тобто доходи, які б вона отримала у разі належного виконання зобов'язання контрагентом. Крім власне збитків, до передумов цивільної відповідальності належать протиправна поведінка, причинний зв'язок між протиправною поведінкою та збитками, а також вина.

Категорія збитків знайшла своє визначення у ст. 22 ЦК України, згідно з якою збитками є втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки), а також, які б могла реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

В аналізованій статті підкреслюється, що метою відшкодування збитків є відновлення становища кредитора, тобто особи, права якої порушено. Законодавець до складу дефініції збитків вводить категорії реальних збитків та упущеної вигоди. В інвестиційних відносинах йдеться про компенсацію грошових витрат. Розмір останніх буде визначатися залежно від характеру суб'єктивного цивільного права, яке порушено.

Компенсаційні механізми притаманні винятково цивільно-правовим способам захисту. Цивільно-правові механізми захисту абсолютних цивільних прав сприяють реальному усуненню порушення права, мають компенсаційну функцію, оскільки спрямовані на відшкодування завданих збитків, стягнення інших видів компенсації [2, с. 13].

Аналіз законодавства свідчить, що до збитків застосовується принцип повної відповідальності. Під витратами, втратами потрібно розуміти негативні майнові наслідки для учасника інвестиційної діяльності у вигляді платежів, які не передбачені інвестиційним договором, сплата штрафних санкцій іншим контрагентом тощо.

Під упущеною вигодою розуміється дохід, на який розраховував учасник інвестиційної діяльності, укладаючи договір. Найчастіше такий вид збитків стосується компенсації збитків забудовником, виконавцем субпідрядних робіт, інвесторам фонду операцій з нерухомістю. Розмір збитків, завданих порушенням зобов'язання, розраховується і доводиться особою, якій вони були завдані [3, с. 388].

В ГК України містяться дещо інші підходи до визначення поняття збитків. Зокрема, у ч. 2 ст. 224 ГК України передбачено, що під

збитками розуміються витрати зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також неодержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності іншою стороною. В наведеному положенні законодавець використовує замість терміну упущена вигода категорію «неодержані доходи». Аналіз змісту цього поняття дає змогу дійти до висновку, що вона тотожна з категорією «упущена вигода», яка міститься в ЦК України. Водночас, доцільно уніфікувати такого роду подібні терміни в цивільному та господарському законодавстві [4, с. 217].

Відшкодування збитків має на меті відновлення становища, яке існувало до порушення. На практиці реальні втрати доволі просто визначити. Складніша ситуація із компенсацією упущеної вигоди. Особливості також пов'язані зі специфікою інвестиційних відносин у будівництві. Учасники інвестиційного процесу мають різні інвестиційні цілі. Інвестор залежно від форми здійснення інвестицій переслідує мету отримати у власність будівельний об'єкт або прибуток від операцій з нерухомістю. В першому випадку упущеної вигоди як такої може не бути, якщо будівельний об'єкт набувається для особистого користування, наприклад, житло. У разі прострочення введення в експлуатацію виробничих потужностей або об'єктів соціально-господарського призначення (готелі, торговельні комплекси тощо) можуть виникати збитки у вигляді упущеної вигоди.

Реальні втрати та упущена вигода може мати місце у разі порушення цивільних прав інших учасників інвестиційних відносин: забудовників, субпідрядників. Це пов'язано зі сплатою ними штрафних санкцій контрагентам за іншими договорами, невиконання обов'язків за якими є в причинному зв'язку з порушенням своїх зобов'язань стороною інвестиційного договору, з якою перебував у договірних відносинах учасник інвестиційної діяльності.

Поняттям збитків, визначеним в ст. 22 ЦК України, охоплюються втрати, пов'язані із знищенням, пошкодженням майна. В інвестиційній сфері будівництва це стосується інвестиційного проекту, яким є будівельний об'єкт. Невиконання або неналежне виконанням стороною інвестиційного договору своїх обов'язків може привести до пошкодження або знищення будівельного об'єкта.

Метою є відновлення порушеного права або в разі неможливості його відновлення – компенсація завданих правопорушенням збитків та моральної шкоди. Водночас поняття збитків в інвестиційній сфері будівництва має особливості застосування.

Зокрема, це стосується дефініції втрат, під якими в ст. 22 ЦК України розуміється втрата або пошкодження майна. Зазначені негативні майнові наслідки характерні для знищення або пошкодження речі як об'єкта цивільних правовідносин. Такого роду порушення, безумовно, зменшує майновий актив учасника інвестиційних відносин – управненої особи.

Під знищенням або пошкодженням майна потрібно розуміти повну або часткову втрату його якісних властивостей або можливості використання в натурі внаслідок неправомірних дій боржника (порушника). Вартість пошкодженого або знищеного майна складає розмір відшкодуваних збитків.

Таким майном в інвестиційних відносинах будівництва є будівельний об'єкт, передбачений інвестиційним проєктом або об'єкт незавершеного будівництва. До завершення будівництва і прийняття будівельного об'єкта в експлуатацію він знаходиться у володінні забудовника (підрядника), який здійснює передбачені проєктом будівельні роботи. Учасники договірних інвестиційних відносин не можуть пошкодити або знищити об'єкт будівництва невиконанням або неналежним виконанням своїх договірних обов'язків. Якщо такі наслідки мають місце в результаті протиправних дій інших осіб, останні повинні відшкодувати шкоду в рамках деліктних відносин.

До збитків в інвестиційних відносинах належать витрати, яких зазнала управнена сторона внаслідок порушення її суб'єктивних цивільних прав. До них належать штрафні санкції, сплачені третім особам, додатково витрачені матеріали, грошові кошти. Такі витрати мають грошовий вираз і полягають в негативних майнових наслідках для управненого учасника інвестиційної діяльності.

Проте варто звернути увагу на особисте немайнове право юридичної особи, яке за своїми ознаками може набувати економічного змісту – виражатися у майновому еквіваленті. Мова йде про право на недоторканість ділової репутації, тобто вартісне вираження ділової репутації, яке прийнято називати гудвіл [5, с. 122].

Для відшкодування збитків необхідна наявність протиправної поведінки. Під останньою потрібно розуміти дії (бездіяльність), які порушують положення цивільного законодавства та/або умови договору.

Вчиняючи дії, які порушують суб'єктивні цивільні права та інтереси учасників інвестиційної діяльності, боржник в договірних відносинах не виконує свого обов'язку щодо належного виконання договірних зобов'язань. В такому випадку йдеться про умови, які складають зміст інвестиційного договору. Протиправною поведінкою буде також порушення імперативних приписів інвестиційного законодавства.

Бездіяльність трактується як протиправна, якщо на суб'єкта покладено передбачений законом або договором обов'язок вчиняти певні дії і є можливість їх здійснення. Суб'єктивний цивільний обов'язок кореспондує суб'єктивному цивільному праву управненого учасника інвестиційної діяльності. Разом вони становлять зміст регулятивного правовідношення, яке виникає на підставі конкретного юридичного факту. Невиконання обов'язку зобов'язаною особою за відсутності обставин, які об'єктивно перешкоджають його здійсненню, буде формою протиправної поведінки.

Поряд з протиправною поведінкою умовою покладення цивільної відповідальності на порушника у вигляді збитків є наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою та збитками. Причинний зв'язок є об'єктивною умовою всукупності з іншими підставами відповідальності.

Шляхом установлення причинного зв'язку між протиправною поведінкою та збитками можна визначити суб'єкта цивільної відповідальності. За допомогою причинного зв'язку визначається обсяг збитків – реальні збитки та упущена вигода.

Як правило, встановлення причинного зв'язку із збитками у вигляді реальних втрат, витрат кредитора, яких він зазнав, не є складним в інвестиційній сфері будівництва. Більш проблемним є встановлення причинного зв'язку з упущеною вигодою, розмір якої визначається приблизно, оскільки достеменно невідомими є чинники, які можуть вплинути на їх розмір.

Реальний, передбачуваний та очікуваний характер майнового приросту в поєднанні з вказівкою на вірогідність його отримання – це ті властивості, що дозволяють відмежовувати упущену вигоду від реальної шкоди. Оцінюючи в зв'язку з цим існуючу в ЦК України легальну дефініцію терміну «упущена вигода», можна відзначити, що поруч з названими критеріями реальності і вірогідності вона оперує ще однією умовою отримання доходів – за звичайних обставин.

У практиці цивільного права в більшості випадків має місце опосередкований причинно-наслідковий зв'язок, що відповідає самій суті упущеної вигоди. Це такі випадки, як непоставка або невчасна поставка продукції, пошкодження майна, яке могло б дати прибуток, оскільки зазначені факти тільки спричиняють припинення розвитку відносин, а самої ж втрати прибутку безпосередньо не виникає. Тут має місце позбавлення можливості далі розвивати відносини, спрямовані на отримання доходів, між фактом яких існує низка причин і наслідків. А для отримання прибутку за відсутності порушення потрібні були б додаткові дії потерпілої сторони.

Прикладом прямого (безпосереднього) причинно-наслідкового зв'язку є випадки порушення

зобов'язання за договором, де особа зобов'язується користуватися послугами винятково другої сторони, а порушує зобов'язання тим, що звертається до послуг третьої особи. У цьому разі особа своїми протиправними діями, приводить до втраченої вигоди іншої сторони, оскільки повинна була звернутися до неї згідно з договором, а її дії є винятково необхідною причиною наслідку і сам факт звернення до третьої сторони спричиняє упущену вигоду [6, с. 295].

Підставою настання цивільно-правової відповідальності є також вина. Як передумова відшкодування збитків та застосування штрафних санкцій вина має значення для визначення розміру майнового компенсаційного обов'язку, що покладається на порушника.

Категорія вини належить до суб'єктивного елементу складу правопорушення. Вона характеризується психічним ставленням особи до своєї протиправної поведінки та її наслідків. Поняття вини як підстави настання цивільної відповідальності за порушення зобов'язання визначається в ч. 1 ст. 614 ЦК України, згідно з якою особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом.

Загалом для охоронних відносин в цивільному праві форма вини особливого значення не має. Правові наслідки для визначення розміру збитків або штрафних санкцій у вигляді неустойки залежать від умислу або необережності кредитора, які сприяли збільшенню розміру збитків, завданих порушенням зобов'язання, або невжиття заходів щодо їх зменшення (ч. 2 ст. 616 ЦК України).

Щодо суб'єктивного елементу складу правопорушення як підстави відповідальності в цивільному праві діє презумпція вини. Тобто порушник зобов'язання повинен доводити відсутність своєї вини як умови звільнення від майнової відповідальності за винятками, передбаченими законодавством.

Аналогічно змісту положення міститься в ч. 2 ст. 218 ГК України [7]. Учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення. У разі якщо інше не передбачено законом або договором, суб'єкт господарювання за порушення несе господарсько-правову відповідальність, якщо не доведе, що належне виконання зобов'язання виявилось неможливим внаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних обставин за таких умов здійснення господарської діяльності.

Хоч у коментованій дефініції не використовується термін «вина», але можна дійти висновку, що підставою звільнення суб'єкта господарської діяльності від відповідальності є відсутність його вини. Остання, як юридична категорія, безпосередньо пов'язана з терміном «протиправна поведінка».

Про відсутність вини свідчить наявність такої обставини як непереборна сила. Непереборну силу (в договірних відносинах – форс-мажорні обставини) потрібно розглядати як надзвичайну і невідворотну за таких умов подію. Ця подія характеризується, по-перше, як зовнішня до діяльності сторін обставина (наприклад, явища стихійного характеру). По-друге, надзвичайність події, що стає непереборною силою, означає, що це не рядова, ординарна, звичайна обставина, яка також може спричинити певні труднощі для сторін. Тому не вважається непереборною силою, яка може бути підставою для звільнення від відповідальності особи, недодержання своїх обов'язків контрагентами боржника, відсутність на ринку потрібних для виконання зобов'язання товарів, відсутність у боржника необхідних коштів тощо. По-третє, непереборна сила – це подія, яку не можна було відвернути засобами, наявними в цієї особи в конкретних умовах. Те, що за одних умов можна легко подолати, за інших стає неможливим. Також при дії непереборної сили теж, як правило, відсутня вина боржника [8, с. 720].

Наведене є актуальним для інвестиційних відносин в будівництві. У відносинах між учасниками інвестиційного процесу визначальною є презумпція вини як підстава цивільної відповідальності за порушення інвестиційного зобов'язання.

Ризик є умовою відповідальності за принципом ризику, а не за принципом вини, що виконує основну покладену на нього функцію – локалізації завданих збитків. Обґрунтовується ідея про те, що випадкове знищення (пошкодження) речі, визначеної родовими ознаками (наприклад, будівельні матеріали замовника, передані підряднику), не припиняє відповідне зобов'язання неможливістю його виконання і не звільняє боржника від виконання зобов'язання в натурі (надання результату будівельних робіт тощо) [9, с. 13].

Підставою звільнення від відповідальності можуть бути лише обставини, які об'єктивно унеможливають виконання інвестиційних обов'язків. До них можна віднести розпорядження органів адміністративно-владної компетенції, спрямовані на заборону певних видів інвестиційної діяльності, прийнятих у межах визначених законодавством повноважень.

Висновки. Відшкодування збитків має на меті відновлення становища, яке існувало до порушення. До збитків в інвестиційних відносинах належать витрати, які понесла управнена сторона

внаслідок порушення її суб'єктивних цивільних прав. До них належать штрафні санкції, сплачені третім особам, додатково витрачені матеріали, грошові кошти тощо. Підставами відшкодування збитків є їх наявність, протиправна поведінка, причинний зв'язок між протиправною поведінкою та збитками, вина.

В інвестиційній сфері будівництва критерії визначення порушення немайнових благ повинні узгоджуватися з їхнім змістом та розумним очікуванням мети участі в інвестиційних відноси-

нах. Для юридичних осіб це може бути негативна ділова репутація як складова частина поняття «гудвілу», який охоплює немайнові активи майнового комплексу підприємства.

Недосягнення інвестиційної мети в натурі чи очікуваного доходу можна компенсувати за допомогою відновлювальних способів захисту. Такі можна диференціювати на загальні та спеціальні. Перші зводяться до відшкодування завданих правопорушенням збитків. Другі – застосовуються у випадках, передбачених законом або договором.

Література

1. Подколзін І.В. Збитки та їх відшкодування в договірному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2010. 22 с.
2. Щербина Б.С. Абсолютні цивільні права: реалізація і захист : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2018. 20 с.
3. Черкашин С.В. Неустойка як спеціальна форма (міра) цивільно-правової відповідальності. *Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку* : матеріали XVIII міжн. наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці з дня народж. д. ю. н., проф. В.П. Маслова, м. Харків, 28 лютого 2020 р. Харків : Право, 2020. С. 387–389.
4. Рим Т.Я. Питання уніфікації понятійного апарату щодо упущеної вигоди. *Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права*. Хмельницький, 2007. Вип. 4/2007. С. 214–217.
5. Попов В.А., Попова С.О. Чи можна назвати «гудвіл» майновим вираженням права на недоторканість ділової репутації. *Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку* : матеріали XVIII міжн. наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці з дня народж. д.ю.н., проф. В.П. Маслова, м. Харків, 28 лютого 2020 р. Харків : Право, 2020. С. 122–125.
6. Тимошенко Д.В. Щодо причинно-наслідкового зв'язку між протиправною поведінкою особи й упущеною вигодою. *Проблеми цивільного права та процесу* : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О.А. Пушкіна, м. Харків, 24 травня 2019 р. Харків, 2019. С. 293–295.
7. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV (у редакції від 01 липня 2020 р.) / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page#Text> (дата звернення: 06.07.2020).
8. Цивільне право України : підручник. Загальна частина / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. 3 вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
9. Волосенко І.В. Ризик у цивільному праві (поняття, природа, види) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2011. 19 с.

References

1. Podkolzin I.V. (2010) *Zbytky ta yikh vidshkoduvannia v dohovirnomu pravi Ukrainy* [Losses and their compensation in the contract law of Ukraine] (PhD Thesis), Kyiv: Kyiv National university named after Taras Shevchenko.
2. Shcherbyna B.S. (2018) *Absoliutni tsyvilni prava: realizatsiia i zakhyst* [Absolute civil rights: realization and protection] (PhD Thesis), Kyiv: Kyiv National university named after Taras Shevchenko.
3. Cherkashyn S.V. (2020) *Neustoika yak spetsialna forma (mira) tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti* [Penalty as a special form (measure) of civil liability]. Proceedings of the *Tsyvilne pravo Ukrainy: novi vyklyky i perspektyvy rozvytku* (Ukraine, Kharkiv, February 28, 2020) Kharkiv: Pravo, pp. 387–389.
4. Rym T.Ya. (2007) *Pytannia unifikatsii poniatiinoho aparatu shchodo upushchenoi vyhody* [The issues of unification of the conceptual apparatus concerning lost profits]. *University scientific notes. Journal of Khmelnytsky University of Management and Law*, issue 4/2007, pp. 214–217.
5. Popov V.A., Popova S.O. *Chy mozna nazvaty "hudvil" mainovym vyrzhenniam prava na nedotorkanist dilovoi reputatsii* [Can "goodwill" be called a property expression of the right to inviolability of business reputation]. Proceedings of the *Tsyvilne pravo Ukrainy: novi vyklyky i perspektyvy rozvytku* (Ukraine, Kharkiv, February 28, 2020) Kharkiv: Pravo, pp. 122–125.
6. Tymoshenko D.V. *Shchodo prychnynno-naslidkovoho zviiazku mizh protypravnoiu povedinkoiu osoby y upushchenoiu vyhodoiu* [Regarding the causal link between a person's wrongful conduct and a lost profit].

Proceedings of the *Problemy tsyvilnoho prava ta protsesu*. (Ukraine, Kharkiv, May 24, 2019) Kharkiv, HNUVS, 2019. pp. 293–295.

7. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 # 436-IV [Commercial Code of Ukraine]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page#Text> [in Ukrainian].
8. Dzera O.V., Kuznietsova N.S. (2010) *Tsyvilne pravo Ukrainy: pidruchnyk. Zahalna chastyna* [Civil law of Ukraine: a textbook. The general part]. Kyiv: Yurinkom Inter. (in Ukrainian)
9. Volosenko I.V. (2011) *Ryzыk u tsyvilnomu pravi (poniattia, pryroda, vydy)* [Risk in civil law (subject matter, legal nature, types)] (PhD Thesis), Kyiv: Kyiv National university named after Taras Shevchenko.